

Svenska etnologer och folklorister

Redaktörer: Mats Hellspong och Fredrik Skott

Svenska etnologer och folklorister

Redaktörer:

Mats Hellspång och Fredrik Skott

Redaktionskommitté: Nils-Arvid Bringéus, Mats Hellspång,
Bengt af Klintberg, Agneta Lilja och Fredrik Skott

UPPSALA 2010

Kungl. Gustav Adolfs Akademien
för svensk folkkultur

Omslagsbild: Etnologisk expedition till Västerdalarna 1926. Från vänster: Erik Lindstein, Nils Berglind, Sigurd Erixon, Olle Homman, Evert Eriksson, Sigfrid Svensson och Sam Owen Jansson. Foto: Nordiska museet.

© Författarna och Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur 2010

ISSN 0065-0897

ISBN 978-91-85352-83-8

Printed in Sweden 2010

Textgruppen i Uppsala AB

Innehåll

Förord	7
<i>Gunnar Olof Hyltén-Cavallius (1818–1889)</i> av Nils-Arvid Bringéus ...	9
<i>Nils Gabriel Djurklou (1829–1904)</i> av Britt-Marie Insulander	17
<i>Johan Nordlander (1853–1934)</i> av Lars-Erik Edlund	25
<i>Nils Edvard Hammarstedt (1861–1939)</i> av Bengt af Klintberg	33
<i>Nils Keyland (1867–1924)</i> av Jan Garnert	41
<i>Louise Hagberg (1868–1944)</i> av Birgitta Skarin Frykman	51
<i>Martin P:n Nilsson (1874–1967)</i> av Catharina Raudvere	61
<i>Hilding Celander (1876–1965)</i> av Fredrik Skott	69
<i>Carl Wilhelm von Sydow (1887–1952)</i> av Nils-Arvid Bringéus	79
<i>Nils Lithberg (1883–1934)</i> av Birgitta Svensson	87
<i>Waldemar Liungman (1883–1978)</i> av Bengt af Klintberg	95
<i>Ernst Klein (1887–1937)</i> av Barbro Klein	105
<i>Sigurd Erixon (1888–1968)</i> av Karl-Olov Arnstberg	113
<i>Åke Campbell (1891–1957)</i> av Nils-Arvid Bringéus	121
<i>Ella Odstedt (1892–1967)</i> av Agneta Lilja	127
<i>Ernst Manker (1893–1972)</i> av Eva Silvéén	135
<i>Sven Liljeblad (1899–2000)</i> av Jan-Öjvind Swahn	143
<i>Dag Strömbäck (1900–1978)</i> av Bo Almqvist	151
<i>John Granlund (1901–1982)</i> av Mats Hellspong	161
<i>Olof Hasslöf (1901–1994)</i> av Nils Nilsson	169
<i>Sigfrid Svensson (1901–1984)</i> av Sven B. Ek	177
<i>Gösta Berg (1903–1993)</i> av Janken Myrdal	187
<i>Albert (Nilsson) Eskeröd (1904–1987)</i> av Orvar Löfgren	195
<i>Gunnar Granberg (1906–1983)</i> av Jochum Stattin	203
<i>Carl-Herman Tillhagen (1906–2002)</i> av Bengt af Klintberg	211
<i>Julius Ejdestam (1912–1992)</i> av Anders Gustavsson	219
<i>Gertrud Grenander Nyberg (1912–2003)</i> av Janken Myrdal	225
<i>Anna-Maja Nylén (1912–1976)</i> av Sofia Danielson	231
<i>Alfa Olsson (1914–1967)</i> av Christina Fjellström	239
<i>Mats Rehnberg (1915–1984)</i> av Mats Hellspong	245
<i>Brita Egardt (1916–1990)</i> av Jonas Frykman	253
<i>Börje Hanssen (1917–1979)</i> av Birgitta Svensson	261
<i>Anna Birgitta Rooth (1919–2000)</i> av Jan-Öjvind Swahn	271
<i>Phebe Fjellström (1924–2007)</i> av Katarina Ek-Nilsson	277
<i>Bengt R. Jonsson (1930–2008)</i> av Sven-Bertil Jansson	285
Författare	295

Johan Nordlander (1853–1934)

Lars-Erik Edlund

Foto: A. Florin (Riksantikvarieämbetet).

Johan Nordlander kan karakteriseras som en av stormännen i den norrländska historieforskningen, en forskningsinsats som är så mycket mer imponerande som ju Nordlander väsentligen bedrev sin verksamhet vid sidan av sin skoltjänst. Men dessutom framstår Johan Nordlander som en folkminnesforskare av rang med vaken blick för det rika material som återfinns i folktraditioner, men också med god förmåga att koppla samman folktraditioner med sådant som dokumenteras i historiska källor.

Johan Nordlander föddes i ångermanländska Multrå 1853 och avled, nära 81 år gammal, 1934 i Stockholm. Hans far var lantbrukaren Henrik Hansson, hans mor Brita Margareta Jansdotter. Fadern hörde till en gammal bondesläkt i Klovsta by i Multrå – där ett äldre solleftermål talades –, medan moderns släkt kom från Sänga, grannsocknen närmast öster om Sollefteå gamla pastorat, med ett något annorlunda ångermanländskt idiom. Redan i hemmet mötte den unge Johan flera språkformer, något som säkerligen betydde en hel del för att stimulera hans intresse för dialekter.

Johan Nordlander återkommer sitt vetenskapliga författarskap igenom till den ångermanländska hemmiljön, dess folkliga traditioner och historia. Det har med rätta framhållits att Multrå var ”ett Mekka i författarens både språkliga och historiska produktion. Periferin, med tio till femton mils radie, gick ungefärligen genom Härnösand i sydöst och Fjällsjö, en knutpunkt inom övre Ådalens flodnät, i nordväst” (Carlgren & Zetterholm 1947:5).

Men – och det är viktigt att understryka – detta Mekka var egentligen en för Nordlander redan under barndomen förlorad verklighet. Nya tider hade nämligen inträtt. ”Samtidigt med att ’våra nya ljus och våra milda seder’ kommo och samtidigt med att hemmanen, tack vare skogarna, stego i pris till mångdubbla värdet ha deras ägare på 1800-talets senare hälft visat en högst beklaglig oförmåga att behålla sina förfäders jord”, berättar Nordlander (1915:107 f.). Det

var till denna från fäderna ärvda bondekultur som Nordlander livet igenom återkom i sitt nästan rastlösa samlande. Han har i ett brev (den 29 februari 1908) till vännen Erik Modin vittnat om hur skönt det kändes att arbeta med flydda tider, när samtiden trängde sig på – och tillvaron därmed kändes främmande och otrygg för honom.

Johan Nordlander lämnade tidigt hembygden för att läsa, först vid läroverket och senare vid universitetet. År 1873 skrevs han in vid läroverket i Härnösand, där han 1875 avlade sin mogenhetsexamen. Här kom han under inflytande av den lärde och begåvade språkmannen Carl Johan Blomberg, lektor i främmande språk men också lärare i matematik. Blomberg hade i sin forskning arbetat med sanskrit och äldre germansk ljudlära, bl.a. den germanska omljudsläran, och påbörjat utarbetandet av en etymologisk ordbok. (Om Blomberg se Geijer 1925:27 ff.)

Blombergs betydelse för Nordlander kan knappast överdrivas – den ljudbeteckning som Nordlander använder i det första manuskriptet till *Ordbok över Multråmålet* utarbetades sålunda i samråd med lektor Blomberg, och manuskriptet är i huvudsak tillkommet under studietiden i Härnösand (1873–1875). Även om *Ordbok över Multråmålet* inte befordrades till trycket förrän 1933, kom den att spela en roll för språkforskningen redan på 1870-talet, eftersom Blombergs vetenskapligt betydelsefulla konsistorieavhandling *Ångermanländska bidrag till de svenska allmogemålen ljudlära* (1877) – som för övrigt satte vissa avtryck i den samtida dialektologiska litteraturen – bygger på Nordlanders ordboksmanuskript.

Det finns goda skäl att stanna upp något vid Nordlanders *Ordbok över Multråmålet* – hans egentliga förstlingsverk – där han på ett förebildligt sätt lägger dialekten i hemmet i Klovsta till grund för ordboken. Det är ett stort ordförråd som här kommit med, alltså inte endast ord som skiljer från rikssvenskan. Vidare söker Nordlander fonetiskt återge dialekter. Viktigast är dock kanske hans dokumenterade intresse för språkets innehållssida. När ordboken efter ungefär sextio år utgavs – av dialektologerna Herman Geijer och Delmar Olof Zetterholm – har utgivarna beklagligtvis av utrymmesskäl kapat en del av de längre ordförklaringarna, men Nordlanders lyhördhet vad gäller återgivandet både av ordens betydelsenyanser och av de sakliga sammanhang där orden används, kommer till uttryck också i den tryckta ordbokens artiklar.

Efter mogenhetsexamen 1875 skrivs Johan Nordlander in vid Uppsala universitet. Starka impulser rönte han här från J. A. Lundell, slavisten som skapade det svenska landsmålsalfabetet och dessutom under mycket lång tid utgav tidskriften *Svenska landsmål*. Det var i denna tidskrift som många av Nordlanders tidigaste uppsatser inflöt. Nordlander torde också ha påverkats en del av Carl Säve, den första professorn i nordiska språk vid Uppsala universitet, som dock gick bort i förtid redan 1876.

Under dessa studieår började Nordlander utsträcka sina expeditioner också mot Jämtland och framför allt Härjedalen, vilket resulterade i ett ännu icke

utgivet ordboksmanuskript, "Ordbok öfver Älfrosmålet med tillägg rörande Linsellmålet m.m." (ULMA acc. 27, med fortsättning i acc. 139). Detta manuskript är långt mer svåröverskådligt än Multråordboken, och han har vid utarbetandet inte heller haft hjälp av lektor Blomberg, varför arbetet – ehuru det äger stort värde – inte riktigt når upp i nivå med Multråordboken. Man kan fundera över skälet till Nordlanders intresse för de härjedalska målen och den härjedalska folkkulturen – kanske hade han härvidlag inspirerats av Carl Säve som ju dokumenterat ett intresse för de näraliggande hälsingska och medelpadiska dialekterna. (Om Nordlander och Härjedalen se Bergström 1991:1 ff.)

Nordlanders insamlingsresor mot Härjedalen företogs under stora umbäranden, och påfrestningarna för hans personliga del blev stora. Herman Geijer har i ett brev till Wilhelm Carlgren den 30 april 1935 – detta brev utgör förordet till det nyssnämnda ordboksmanuskriptet – berättat så här: "En kväll tog han, genomvåt af regn, sin tillflykt i ett stall. Det fanns ej annat än en fuktig löfkärfe till tacks. Han somnade i alla fall och sof djupt. Men när han vaknade på morgonen kände han sig stel i benen, och sedan dess har han ej kunnat ta ett steg fritt och obehindrat som förr."

Nordlanders invaliditet förvärrades dessutom kring sekelskiftet. I ett brev till Erik Modin säger han att en resa till Kungliga biblioteket kunde kännas "liksom en Romresa". Ibland klagar han över att han vid träget arbete blir liksom *huvve-vingen*, alltså huvudyr. Nordlander använde sig av kryckor, och en av hans elever, skådespelaren Stig Järrel, har i sina memoarer (1969:35 f.), berättat att den gamle läraren i anslutning till sitt namn kallades för *Nollan*. Eftersom han dessutom var begåvad med två kryckor bättre öknamnet på till *Hundraettan* – "svart humor är ingen nymodighet", avslutar Järrel.

Vårterminen 1880 tog Johan Nordlander sin filosofie kandidat-examen, och med det var hans akademiska bana i realiteten avslutad. Hans livslånga lärarverksamhet tog sin början. Nordlander var åren 1880–1881 samt vårterminen 1883 extra lärare och vikarierande adjunkt vid läroverket i Härnösand. I samband med provåret i Stockholm "upptäckte" han enligt ett brev till J. A. Lundell 1 april 1882 Kungliga bibliotekets rika samlingar. Det var också i Stockholm han kom att göra sina allra flesta lärarår, först vid Norra latin åren 1883–1895 som vikarierande adjunkt och extralärare och från 1895 fram till 1919 som adjunkt vid Södra latin i ämnena kristendom, modersmål, historia och geografi.

*

Vid sidan av sin befattning som läroverkslärare arbetade Johan Nordlander som sagt intensivt med utgivningsverksamhet och hans samlade bibliografi upptar ett par hundra nummer. Se Edlund 1979:15 ff., Berg 1991:389 ff., och jämför *Förteckning över Johan Nordlanders intill januari 1929 utgivna skrifter*. I det följande kan det bara bli möjligt att lämna en mer kortfattad genom-

gång av hans mycket omfattande författarskap, varvid den del i produktionen som rör folkkulturområdet särskilt lyfts fram.

Om man bortser från några mindre uppsatser som kom av trycket redan 1878–1879 – en artikel om bröllopsseder i Härjedalen, en om vättarna i den ångermanländska föreställningsvärlden och en om härjedalska ordspråk – utgör en lång uppsats betitlad ”Norrländska husdjursnamn” hans egentliga debut som vetenskaplig publicist (Nordlander 1880a). Uppsatsen är frukten av ett mycket gediget och välplanerat insamlingsarbete men ger också prov på vidsträckt beläsenhet och uppslagsrikedom i analysen.

Intresset för folkdiktningen manifesteras tidigt i Nordlanders verksamhet. En av hans första publikationer är som nämnts en samling härjedalska ordspråk, och han kommer i sin fortsatta utgivningsverksamhet att beröra gåtor, minnesregler, rim och ramsor. Hans viktigaste arbete på detta område är *Svenska barnvisor och barnrim* (1886), ett arbete som 1971 utgavs i ett faksimiltryck med inledning, vissa tillägg och ett register av litteraturvetaren Lars Furuland. *Svenska barnvisor och barnrim* innehåller inte mindre än 846 nummer, men många av dem uppvisar olika varianter varför samlingen totalt räknar uppemot 2 000 barnvisor och barnrim. Det rika materialet i denna samling har sammanbragts från äldre samlingar men också genom korrespondens med uppgiftslämnare från olika delar av landet. Lars Furuland framhåller i samband med nyutgåvan att Johan Nordlanders arbete är den i sitt slag viktigaste samlingen i Sverige. I anslutning till denna samling utgav Nordlander verket *Svenska barnboken* i två delar med teckningar av Jenny Nyström (Nordlander 1886b, 1887).

I en studie från år 1884 kommer de svenska dialekternas benämningar på fingrarna i blickfånget, ett ämne som mycket intresserade samtidens forskning som här ofta fann anknytningspunkter långt ner i den indoeuropeiska förhistorien. Nordlanders källmaterial är de ramsor, ofta rimmade, med fingrarnas namn som små barn får lära sig.

En rad sagor, sägner och visor sammanställs och publiceras året efter i samverkan med bibliotekarien vid Kungliga biblioteket Richard Bergström. År 1889 utger Nordlander under rubriken ”Småplock” en värdefull samling historier, mässningar, grötrim och liknande.

Härtill kommer en mycket lång rad bidrag av skilda omfång och olika ambitionsnivåer som handlar om norrländska folkminnen. Samma år som studien av de norrländska husdjursnamnen utkom, utges en nästan lika omfångsrik artikel om trolldom, vidskepelser och ”vantro” hos den norrländska allmogebefolkningen (Nordlander 1880b). Några år senare, år 1883, publiceras en artikel om mytiska sägner i Norrland; samma år kommer också ett bidrag om trollformler och signerier i häradsprotokoll från 1700-talet (Nordlander 1883a, b). År 1885 utkommer en fyrtiosidig artikel om fäbodväsendet i Ångermanland och angränsande landskap. År 1901 utges en viktig artikel om Gunnil Snälla, ”den äldsta kända norrländskan”, som det heter i underrubriken. Här kombineras på ett intressant sätt folkminnesuppteckningar med uppgifter från de historiska källorna på ett för Johan Nordlander mycket karakteristiskt sätt. I skrift-

serien *Norrland. Småskrifter utg. af Norrländska studenters folkbildningsförbund* 1907 har Nordlander samlat ihop det han kallat för ”Norrlands äldsta sägner”. Han redovisar här inte bara egna sägenuppteckningar utan även ramsor innehållande de första bebyggarnas namn, vilka han också söker relatera till ett äldre nordiskt namnskick. Jämtska sägner redovisas i ett par uppsatser från 1908. År 1914 kommer en betydelsefull samling rörande gamla kyrkliga traditioner i Norrland.

I den av Johan Nordlander grundade serien *Norrländska samlingar*, som utkom med sitt första häfte 1892 och sedan utges i fem serier om sammanlagt 18 häften – det sista kom av trycket först 1947 – finns också en hel del folkminnesrelaterat material, allra mest frekvent i de första delarna. I den första serien, alltså häften 1–6, återfinns sålunda sägner om Gunnil Snälla, men där finns också sägner om Arne ille, Bredsjö-Ante och inte minst om Wittenbergsprästen Spå-Herr-Ola, en mytomspunnen och skrämmande gestalt i de västångermanländska berättelserna. Men kan också läsa om ”trollfinnar”, ”spålappar” och s.k. ”lappbröllop”, liksom naturligtvis om vittor (”jordbyggare”), vidskepelse (”med”), offerkällor och älvbläst, mycket annat att förtiga.

Utöver dessa arbeten finns en lång rad uppsatser om ortnamn från olika delar av Norrland – där dock i många fall omprövningar senare gjorts. I en del fall anförs i samband med tolkningarna folkliga sägner knutna till orterna och deras namn.

Nordlander var en skicklig uttydare av äldre handskrifter som genom sina trägna studier i arkiven gjorde fynd av lokalhistoriskt viktiga arbeten. Som exempel på arbeten som han också kom att utge kan nämnas ”Fale A. Burmans koncept-dagböcker” från 1793–1802 och Magn. N. Nordenströms ”Utkast till beskrifning öfver Stöde socken” från år 1769 (båda utgivna 1894). Ännu viktigare är dock hans utgåvor av de äldsta skattelängderna från olika norrländska landskap, liksom utgåvor av äldre saköreslängder och landstingsakter. I många uppsatser dras dessutom lyckosamma fynd från arkiven fram i ljuset.

Vid Dialektavdelningen vid Institutet för språk och folkminnen förvaras en hel del av Nordlanders efterlämnade material: ordboksmanuskript, excerpter, vissa bearbetningar m.m. (se Edlund 1979:32). I varje fall en del av Nordlanders omfattande excerptmaterial från bl.a. Riksarkivet och Kungliga biblioteket förvaras sedan år 2000 vid Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå, dit det överlämnats av Mikael Nordlander. Detta material härrör huvudsakligen från de norrländska landskapen, men det finns också en del material från Dalarna, Uppland och Västmanland (se Åslund 2000:8 f.).

*

Johan Nordlander var en mycket lyhörd upptecknare, en kunnig samlare av folkminnen och dialekter och som forskare många gånger väl inläst på den samtida forskningslitteraturen, och man kunde tycka att hans gärning skulle ha fått uppmärksamhet i samtiden. Några mer betydande hedersbetygelser erhöll

han emellertid knappast under sin livstid, bortsett från invalet 1908 som korresponderande ledamot i Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Han knöts exempelvis aldrig som hedersdoktor till sitt Alma mater – till mångas förvåning – och troligen hängde detta samman med att han som dialektforskare tidigt förknippats snarare med Carl Säve och en äldre tids dialektsyn än med den nya, tongivande dialektforskningen som samlades kring Adolf Noreen. Bland yngre dialektforskare som Herman Geijer och Delmar Olof Zetterholm tycks han dock ha rönt större uppskattning; dessa senare bidrog exempelvis till att flera av Nordlanders arbeten befordrades till trycket.

Johan Nordlanders 75-årsdag 1928 kom att uppmärksammas på ett alldeles speciellt sätt. Han mottog då en större penninggåva som insamlats på initiativ av redaktör J. Byström. Meningen var att dessa medel skulle kunna bekosta både nytgivning av en del svåråtkomliga, tidigare publicerade arbeten och utgivning av ännu inte publicerade verk (Nordström 1929:151). Denna insamling innebar ett senkommet erkännande av Nordlanders vetenskapliga verksamhet, och gjorde det möjligt att utge flera nummer, också postumt, i serien *Norrländska samlingar*.

Johan Nordlanders gärning som samlare och forskare har också långt senare uppmärksamats, och när ett sällskap, Johan Nordlander-sällskapet, med ”främsta syfte att etablera ett närmare samarbete mellan fackforskare och fritidsforskare, framför allt sådana med inriktning mot norrländsk humanistisk forskning”, grundades vid Umeå universitet 1979 med artikelförfattaren och Roland Otterbjörk som initiativtagare, var det självklart att just Nordlander skulle vara den samlande gestalten. Grundandet av denna sammanslutning – av Karl-Hampus Dahlstedt kallad ”Norrlands folkliga akademi” – kan ses som en sentida, mycket berättigad upprättelse av en forskare som samtiden inte uppskattade till sitt fulla värde.

Källor och litteratur

Källor

Om tryckta källor till biografien se Edlund 1979 s. 1, not 1, och Berg 1991 s. 389 ff. Källor utgör också de brev från Nordlander som nämns i artikeln, vilka förvaras vid Institutet för språk och folkminnen, Dialektavdelningen: brev avsända åren 1878–1911 till J. A. Lundell och under åren 1890–1932 till Erik Modin. De vid Uppsala universitetsbibliotek förvarade breven i Emanuel Linderholms och Richard Bergströms samlingar har också utnyttjats vid författandet av biografien. Primärmaterial finns dessutom vid Institutet för språk och folkminnen, Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå; jfr Åslund 2000. Om Johan Nordlander-sällskapet se <http://www.johannordlandersallskapet.se>.

Litteratur

- Berg, Gösta, 1991: Nordlander, Johan. *Svenskt biografiskt lexikon* 27, s. 388–392.
 Bergström, Erik J., 1991: Johan Nordlander och Härjedalen. *Oknytt*, 3–4, s. 1–10.
 Blomberg, C. J., 1877: *Ångermanländska bidrag till de svenska allmogemålen* s. 1–10.
 Burman, Fale A. = Fale A. Burmans koncept-dagböcker förda under resor i Jämtland

- åren 1793–1802. I utdrag utgifna af Johan Nordlander. = *Norrländska samlingar* 1: 3, Stockholm 1894.
- Carlgren, W. & D. O. Zetterholm, 1947: Förord. Ångermanländska folkminnen från 1800-talets förra hälft. = *Norrländska samlingar* 5:1, s. 3–8.
- Edlund, Lars-Erik, 1979: Johan Nordlander. Ett förord och ett eftermäle. *Johan Nordlander 1853–1934. Biografi. Bibliografi. Ett urval uppsatser*. Utg. Lars-Erik Edlund. Umeå. (Skrifter utgivna av Johan Nordlander-sällskapet nr 1.)
- Furuland, Lars, 1971, se Nordlander, Johan, 1886a.
- 1979, se Nordlander, Johan, 1886b, 1887.
- Förteckning över Johan Nordlanders intill januari 1929 utgivna skrifter*. Stockholm 1929.
- Geijer, Herman, 1925: Blomberg, Carl Johan. *Svenskt biografiskt lexikon* 5, s. 27–32.
- Järrel, Stig, 1969: *Jag – en gycklare*. Stockholm.
- Ordbok över Multråmålet* av Johan Nordlander [utgiven av Herman Geijer och D. O. Zetterholm]. Stockholm 1933.
- Nordenström, Magn. N. = Nordenström, Magn. N., Utkast till beskrifning öfwer Stöde socken vid Medelpads södra ådal belägen ... till trycket befordrad af Johan Nordlander. = *Norrländska samlingar* 1:2. Stockholm 1894.
- Nordlander, Johan, 1878: Bröllops seder i Herjedalen. *Sverige. Fosterländska bilder* (Bilaga till Förr och Nu), 1877–78, s. 255–260.
- 1879a: Vätterne. Enligt ångermanländska allmogens föreställning. *Sverige. Fosterländska bilder* (Bilaga till Förr och Nu), 1879, s. 63–65.
- 1879b: Några ordspråk från Härjedalen. *Nyare bidrag till Svenska landsmålen ock svenskt folklif* 1:6, s. 270.
- 1880a: Norrländska husdjursnamn. Samlade ock ordnade. *Nyare bidrag till Svenska landsmålen ock svenskt folklif* 1:9, s. 1–58.
- 1880b: Om trolldom, vidskepelse och vantro hos allmogen i Norrland. *Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift* 4, s. 113–147.
- 1883a: Mytiska sägner från Norrland. *Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift* 5, s. 171–202. (Även utgivet som särtryck, Stockholm 1883.)
- 1883b: Trollformler och signerier ur häradsprotokoll från 1700-talet. *Nyare bidrag till Svenska landsmålen ock svenskt folklif* 2, s. XXXIX–XLVII.
- 1884: Om fingrarnes namn i svenskan. *Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift* 5, s. 272–287.
- 1885: Fäbodväsendet i Ångermanland. Med sidoblick på förhållandena i närliggande landskap i korthet framställt. *Nyare bidrag till Svenska landsmålen ock svenskt folklif* 5:3, s. 1–39.
- 1886a: *Svenska barnvisor ock barnrim. Text*. (Nyare bidrag till Svenska landsmålen ock svenskt folklif 5:5.) [Faksimilutgåva med tillägg, inledning och register av Lars Furuland. Utg. av Samfundet för visforskning. Stockholm 1971.]
- 1886b, 1887: *Svenska barnboken*. Texten samlad af Johan Nordlander. Teckningar af Jenny Nyström. Samling 1–2. Stockholm 1886, 1887. [I ny genomsedd uppl. Stockholm 1902. Faksimilupplaga, efter andra upplagan, med förord utgiven av Lars Furuland 1979.]
- 1887, se Nordlander 1886b.
- 1889: Småplock. Historier och mässningar, grötrim ock hvarjehanda, meddeladt af J- N-. *Nyare bidrag till Svenska landsmålen ock svenskt folklif* 7:8.
- 1892: *Svenska folksagor*. Illustr. af Jenny Nyström. Stockholm. (Ny uppl. 1902.)
- 1901: Gunnil Snälla, den äldsta kända norrländskan. *Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift* 11, s. 232–243.
- 1907: Norrlands äldsta sägner. *Norrland. Småskrifter utg. af Norrländska studenters folkbildningsförbund*, N:r 7, s. 1–44.

- 1908a: Jämmtska ortnamn och sägner. *Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift* 4, s. 99–113.
- 1908b: Sägner från Storsjöns västra strand. *Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift* 4, s. 113–127.
- 1914: Urgamla kyrkliga traditioner i Norrland. *Kyrkohistorisk årsskrift* 15, s. 43–52.
- 1915: Två ångermanländska bondesläkter. August Strindbergs förfäder. Klofsta bys ägare i äldre tider. Anteckningar. = *Norrländska samlingar* 2:1, Stockholm 1915.
- Norrländska samlingar = *Norrländska samlingar*, Första serien–Femte serien, häfte 1–18. Stockholm 1892–1947.
- Nordlander, Johan & Richard Bergström, 1885: Sagor, sägner ock visor. *Nyare bidrag till Svenska landsmålen ock svenskt folklif* 5:2, s. 15–89.
- Nordström, Ludvig, 1929: Johan Nordlander 75 år. *Arkiv för norrländsk hembygdsforskning utgivet av Förening för norrländsk hembygdsforskning genom Theodor Hellman* 1928–29, s. 150–151.
- Åslund, Patrik, 2000: Johan Nordlanders samling. *DAUM-katta. Vinterblad från Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå*, 2000, årg. 7, nr 1, s. 8–9.